

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

fahs

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund

NUMMER 3 August 2018 32. ÅRGANG

Nyt fra bestyrelsen

fahs

Kære medlemmer

”Alle taler om det, ingen gør noget ved det.”

Altså vejret! I år er det **historisk!** Afhængig af smag og behag og erhverv har vi en fantastisk sommer eller en forfærdelig sommer. I alt fald en sommer, der skiller sig ud fra mængden. Og året vil helt sikkert gå over i historiebøgerne.

Forhåbentligt har mange på skyggefulde steder kunnet fordybe sig i sommerferielæsning — og måske endda noget med historisk indhold. Vi har en **ny årbog på vej til jer i 2019**, men afslører endnu ikke noget...

HJÆLP den gamle forening

Generalforsamlingen gav os carte blanche til at opsøge **nye medlemmer til bestyrelsen**. Tag et par år i den; nogle af os er ved at blive gamle. Måske prikker vi dig på skulderen! På bestyrelsens vegne
Niels Nielsen

Kontingent: 200 kr./år for husstand
250 kr. for institutioner m fl.

Betaling til Nordea,
Registreringsnummer: 2670
Kontonummer: 4374 709 599

Forsidebillede: Bendts gård i Freerslev (1930) (Lokalhistorisk Arkiv, Hillerød Bibliotek)

FAHS

Medlemsblad for Frederiksborg Amts
Historiske Samfund

Tryk: Nofoprint

Tilrettelæggelse og layout: Niels Nielsen (ansvh.) og Torben Bill-Jessen
FAHS udkommer 4 gange årligt, februar, maj, august, november.
Artikler sendes til redaktøren.

Bestyrelsen:

Niels Nielsen (formand & redaktør)
Margrethe Krogh Sørensen (næstfm.)
Henrik Bachmann (kasserer)
Verner Bylov Larsen (sekretær)
Eva Tønnesen
Lone Hvass

Kontakt til foreningen:

Post@fahs.dk
Niels Nielsen, formanden@fahs.dk
eller tlf. 4752 8408
Vedr. medlemskab: Se hjemmesiden
eller kontakt Henrik Bachmann
kasserer@fahs.dk

På **www.fahs.dk** finder man bl.a. opdaterede oplysninger om udflugter og foredrag.

Desuden register til årbøgerne 1906-2000 samt en oversigt over de ældre årbøger, som foreningen stadig har til salg ved henvendelse til Niels Nielsen.

Højskolen på Roskildevej

Af Lennart Weber

Landsbyen Freerslev lidt sydvest for Hillerød har tidligere i historien spillet en større rolle end i dag. I slutningen af 1800'tallet og starten af 1900'tallet var byen ofte i de lokale medier med indbydelser til byfester, folkemøder og højskoleophold.

Det er nok de færreste af os bilister, der dagligt – eller måske blot jævnligt – farer igennem Freerslev, der tænker på, at byen en gang har været hjem-

sted for en højskole.

Og selvom der er fartbegrænsning gennem landsbyen, så er der nok ikke mange, der bemærker det lille smukke røde hus på højre hånd efter branddammen, når de kører fra Hillerød mod Gørløse og Slangerup. Men huset, der ligger på Roskildevej 94, har sin egen specielle historie. Og den er høj grad interessant.

Roskildevej 94 er bygget i 1853, og huset har været anvendt til højskole, smedje, købmand, tankstation, telefoncentral og familiebolig.

Carl Rathsachs fotografi er optaget senest i 1880. Og det er formentlig skolens sidste forstander, præst Morten Pontoppidan, der står med stråhat i fronten. På billedet er der 35 personer, heraf tre børn, som må antages at være personalets. Bemærk den store flotte vandpost til højre i billedet.

Peter Elfelt

Først og fremmet på grund af det med folkehøjskolen, der blev drevet i ejen-

dommen i 13 år (1867-1880). Højskolen var kendt vidt omkring, og den tiltrak elever fra hele landet. Samtidig var det en meget aktiv højskole, der

ofte inviterede borgerne ind til spændende foredrag og byfester.

Men der er en anden spændende vinkel på stedet, som omfatter kongelig hoffotograf Peter Elfelt. Og lad mig starte i det hjørne af højskolens historie.

I mange år blev der ledt efter fotografier fra højskoletiden, men hverken Lokalhistorisk Arkiv i Hillerød eller Brødeskov Lokalhistoriske Forening har tidligere haft fotografier fra skolen. Det har de nu, nemlig det foto, der vises i denne artikel.

I forbindelse med mit arbejde med 'Arven efter Elfelt II' faldt jeg over fotografiet i Det kgl. Biblioteks billedarkiv. I Peter Elfelts protokol står der, at fotografiet er optaget i 1892 som 'Freerslev Højskole'.

Årstal forkert

Men årstallet er forkert. Billedet er fra perioden 1867-1880 og altså ikke senere end 1880. I 1880 var Peter Elfelt blot 14 år, og han var i fem år i fotolære hos fotograf Carl Rathsach i Slots-gade 41 i Hillerød fra 1878 til 1883.

Dermed kan vi fastslå, at billedet oprindeligt er optaget med Carl Rathsachs kamera, som var bygget af snedker Jens Poul Andersen i Nellerød. Han blev kaldt 'geniet fra Nellerød'

eller blot 'Nellerødmanden'.

Carl Rathsach har uden tvivl stået for optagelsen, men teoretisk kan det være hans berømte elev, Peter Elfelt, der har trykket på udløseren. Det kan være forklaringen på, at Peter Elfelt i 1892 har fået eller købt billedet af sin gamle læremester.

I 1892 drev Elfelt sin egen forretning på Købmagergade i København, og man har kunnet købe et stereoskopbillede fra Freerslev Højskole på Peter Elfelts karton, som blev markedsført i hans salgsmapper. Da skolen på det tidspunkt var flyttet fra Freerslev, kan der næppe have været den helt store interesse hos kunderne. Og måske er forklaringen blot, at Peter Elfelt har været stolt over sit arbejde hos Rathsach.

Højskolen på Roskildevvej

Og så tilbage til historien bag højskolen på Roskildevvej i Freerslev.

Det var 31 borgere fra hele Nordsjælland, der stod bag skolens etablering. Den 28. maj 1867 gik de til Frederiksborg Amts Tidende for at få indrykket dette opråb, som gengives med datidens retskrivning:

Kongelig Hoffotograf Peter Elfelt havde dette stereobillede med i hans salgsmapper, og her kan man se, at billedet viser Freerslev Højskole.

*Når man ser stereobilledet gennem et stereoskop,
så opstår der en 3-dimensionel effekt.
Det var datidens fjernsyn.*

Folkelig Høiskole i Freerølev.

Til November vil der blive aabnet en folkelig Høiskole i Freerølev, Herlov Sogn, nærmest beregnet paa at give unge Mennesker af Bondestanden den Dannelse, som vor Tid kræver. Der vil blive underviist i Fædrelandshistorie, Verdenshistorie og Jordbeskrivelse, Læsning, Skrivning, Regning, Tegning, Landmaaling og Rivellering. Betalingen for Underviisning er 4 Rdl. maanedlig, for Kost og Logi paa Skolen 8 Rdl. maanedlig. De, som ville benytte Skolen, bedes snarest muligt at gjøre Anmeldelse derom enten til Beinspekter Mørch i Hillerød eller til Undertegnede.

Otto Jacobsen,
Skolens Forstander.

Annoncen fra Frederiksborg Amts Tidende 10. oktober 1867 hvor højskolen udbyder kurser for karle.

'Trindt i Landet bestaaer der for Tidens Skoler for den vorne Ungdom, beregnede paa at give den Oplysning, uden hvilken en fra stig Deeltagelse i det danske Folkeliv er en Umulighed. En saadan Deeltagelse i Folkets Fællesliv af alle Landets Sønner og Døtre er ikke blot til Ære og Glæde for den Enkelte selv, som vier sine Kræfter dertil, men den er aldeles nødvendig, om det danske Folkeliv i sin Ejendommelighed skal bevares under Tidens

Tryk, og vore Børn i kommende Tider faae Deel i den rige Arv, som vi har modtaget fra Fædrene. Det er vort Ønske, at Befolkningen i Frederiksborg Amt maatte faae lettere Adgang til folkelig Oplysning, end det hidtil har været Tilfældet, og vi indbyde derfor Alle, som deler dette Ønske, til et møde med os paa Postgaarden i Hillerød Tirsdagen den 11te Juni, Kl. 10 for at raadslaae om Midlerne til en højskoles Oprettelse her paa Egnen'.

Præster og gårdejere

Listen over de 31 indbydere omfatter bl.a. amtmand Schulin og præsten Jens Chr. Hostrup i Hillerød. Listen er interessant, fordi den viser, at mange præster og gårdejere var involveret i projektet, og dertil kommer, at mange i initiativgruppen kom fra nordsjællandske landsbyer, som i dag lever en mere stille tilværelse.

Ud over Schulin og Hostrup omfattede gruppen disse 29 personer:

Mørch, vejinspektør

Petersen, lærer i Ammendrup

Larsen, mejeriforpagter Annissegård

Rygaard, præst i Blistrup

Scheller, præst i Blovstrød

Niels Jensen, gårdejer i Farum

Treeschou, lærer i Farum

Peder Jørgensen, gårdejer i Freerslev

Chr. Hansen, gårdejer i Freerslev

Peder Jensen, gårdejer i Freerslev

Thomas Petersen, gårdejer i Freerslev

Rasmussen, proprietær Flynderupgård

Jeanssen, kapellan i Græsted

Ingemann, lærer i Herløv

Mads Hansen, gårdejer i Herløv

Jens Nielsen, gårdejer i Højbjerg

Peder Larsen, gårdejer i Højbjerg

Jørgen Olsen, gårdejer i Højbjerg

Jens Rasmussen, gårdejer i Højbjerg

Sveegård, lærer i Kagerup

Peder Sørensen, sognefoged Kathøj-

gård

Barfod, præst i Lille Lyngby

J. Nielsen, amtsrådsmedlem Petershvile

Bonnevie, proprietær Stenghøjgård

B. Pedersen, folketingsmedlem Sigerslev

Nielsen, kapellan i Søborg

Bjørnsen, proprietær i Gurrehus

Peder Pedersen, sognefoged i Uvelse

Niels Johansen, gårdejer Uggeløse

Højskole på aktier

Tirsdag formiddag den 11. juni 1867 blev der afviklet en velbesøgt stiftende generalforsamling på Postgården på Torvet i Hillerød hvor man besluttede at danne '*Aktieselskabet for Oprettelsen af en folkelig højskole i Freerslev*'. Og man valgte en bestyrelse bestående af gårdejer Thomas Pedersen, Freerslev (formand), amtsrådsmedlem Nielsen på Pedershvile og vejinspektør Niels Peter Mørch, Hillerød.

Mørch var far til Marie Mørk, som i 1895 startede Marie Mørks skole på Milnersvej i Hillerød.

Mødet 11. juni 1867 på Postgården i Hillerød blev ledet af præsten Jens Chr. Hostrup, og meget tyder på, at han spillede en meget aktiv rolle i projektet. På mødet anbefalede han varmt cand. theol. Otto Jakobsen som skolens første forstander. Og sådan blev

det. På mødet blev der samtidig tegnet aktier for 800 kr.

Karlehold

Det første kursus startede i november 1867 som et rent karlehold. Skolen inviterede til at *'give unge mennesker af bondestanden den dannelse, som vor tid kræver. Der vil blive undervist i fædrelandshistorie, verdenshistorie, jordbeskrivelse, læsning, skrivning, regning, tegning, landmåling og nivel-lering'*. Prisen for 3 måneders ophold med kost og logi på skolen var 48 kr.

I starten af 1868 blev der på tilsvarende vis inviteret til et tre måneders kursus for unge piger. Og det blev en fast rutine, at der var karlehold om vinteren og pigehold om sommeren.

Skolen blev officielt indviet den 4. november 1867, og til den lejlighed havde Jens Chr. Hostrup skrevet en hyldestsang til højskolen, der nogle dage senere blev gengivet i Nationaltidende i fuld længde.

Højskolen blev i sine første leveår markedsført over store dele af landet, f.eks. kunne man i 1873 finde annoncer i lokale aviser i mange sjællandske byer, men også i jyske byer. Bl.a. er der fundet annoncer i den lokale avis i Ribe.

Aktiv højskole

Udover højskoleophold for karle og piger, så var Freerslev Højskole en meget aktiv skole, der ofte inviterede til borgermøder. Emnerne var meget spredte. Der var møder med politisk indhold og kulturelle emner, og ofte var det Jens Chr. Hostrup, der holdt foredrag.

Men der var også møder med et rent praktisk indhold. F.eks. blev der i 1874 inviteret til et møde hvor gartner Ryland fra Landbohøjskolen gav gode ideer til beskæring af frugtræer.

Højskolen stod desuden som arrangør af større folkelige møder i den nærliggende skov, Freerslev Hegn. Det udviklede sig til en fast årlig tradition, og noget tyder på, at der har været tale om ganske store møder. I skoven var der ikke plads til alle de ankomne hestekøretøjer, og de måtte derfor parkeres hos egnens gårdejere.

Det første år gjorde højskolen opmærksom på, at *'der vil blive sørget for en tarvelig beværtning'*. De følgende år blev det oplyst, at man kunne købe forfriskninger i et telt, og der var år med skydetelt og andre lignende aktiviteter.

Tre forstandere

I løbet af skolens 13 leveår var der tre

forstandere. Otto Jacobsen holdt – trods varme anbefalinger fra Hostrup – kun i to år. Allerede i efteråret 1869 indkaldte bestyrelsen til krisemøde, og i avisannoncer blev det oplyst, at man ønskede at diskutere, om skolens ledelse var tilfredsstillende. Kort tid efter blev J. Poulsen-Vimtrup ansat, og tilsyneladende kom der bedre gang i skolen med mange nye tiltag.

Bl.a. begyndte han at tilbyde dagmøder som supplement til de normale kurser af tre måneders varighed. Og han etablerede en realskole der skulle køre i de perioder hvor der var plads på skolen. Men i 1876 opsagde han sit job, og han begrundede det med, at der var problemer med at tiltrække nok elever.

I et par år blev der kørt på lavt blus og bestyrelsen overvejede at lukke skolen. Men det var der ikke opbakning til, og Jens Chr. Hostrup og flere andre holdt højskolen i gang i nogle år med kortvarige kurser.

I 1878 blev cand. theol. Morten Pontoppidan ansat som forstander. Og det var åbenbart en succes. For skolens ry voksede og elevtallet steg. Billedet (side 6-7) med ca. 35 personer er formentlig fra den tid hvor Morten Pontoppidan ledede skolen.

I 1880 blev det besluttet, at skolen skulle flyttes til større lokaler. Morten Pontoppidan købte en byggegrund i

Frerslev Folkehøjskole ved Hillerød.

Skolen aabnes for vorne Bøger en af de første Dage i Maj og varer i tre Maanedes. Betalingen for Undervisning, Kost og Bolig er 30 Kroner om Maaneder.

Undertegnede Forstander, som indtil April Flyttedag bor i Helsingør, modtager Indmeldelser. **M. Pontoppidan.**

I februar 1878 ser man første gang Morten Pontoppidan figurere som forstander på Frerslev Højskole.

Hjørlande ved Slangerup, og her fik han bygget en ny højskole, der blev taget i brug i efteråret 1880. Den skole drev han videre til 1891 hvor han solgte skolen.

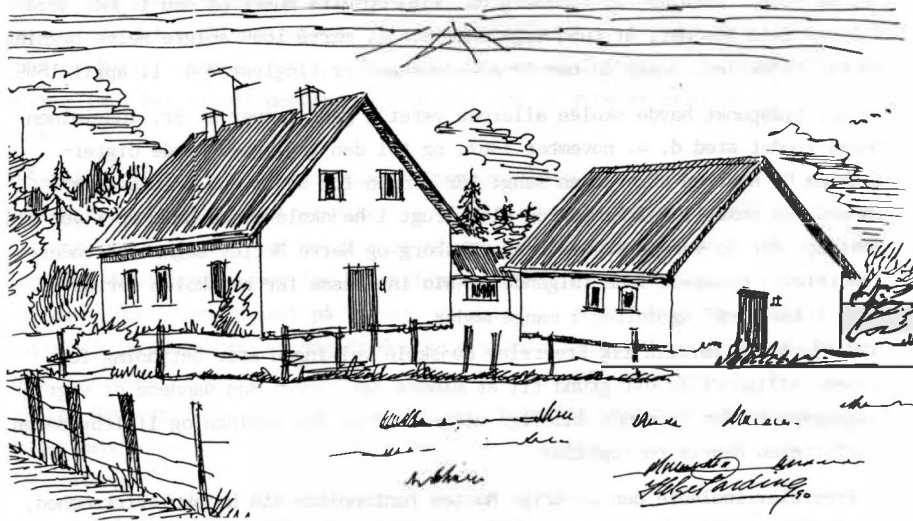
Mortens lillebror, forfatter Henrik Pontoppidan, nåede at fungere i Freerslev Højskole i nogle få måneder. Han boede også kortvarigt på skolen i Freerslev. Og han flyttede med til Hjørlande hvor han boede og underviste i nogle år.

Skolen afvikles

Det er lidt usikkert hvad der skete med skolen i Freerslev efter at Morten Pontoppidan valgte at flytte til Hjørlande. I Frederiksborg Amts Avis kan man 5.

oktober 1880 læse et referat af aktieselskabets generalforsamling. Her fremgår det, at man overvejer at sælge ejendommen til en jernstøber fra Jylland, der vil etablere en skole for unge håndværkere. Generalforsamlingen besluttede at sælge, og hvis ikke man kunne sælge ejendommen til skole, så skulle den sælges til anden side.

I juni 1881 meddelte aktieselskabets bestyrelse, at skolen i henhold til tidligere beslutning var 'solgt under hånden'. Samtidig indkaldte man aktiebrevne til indløsning, og aktionærerne fik besked på, at deres tilgodehavende ville blive sendt pr. postanvisning. Og de blev orienteret om, at regnskabet for skolens afhændelse kunne ses hos formanden.

Helge Pardings fine stregning er fra omkring 1990.

Civilarbejder Helge Jørgensen købte ejendommen under Anden Verdenskrig og boede der i godt 50 år. Han har i starten af 1990'erne fortalt, at der før hans tid havde været pladesmed, købmand, tankstation og telefoncentral i ejendommen. Men om pladesmeden også drev en skole for håndværkere er usikkert.

En spændende epoke i Freerslevs liv sluttede, da højskolen flyttede til Hjørlande. Men navnet levede videre. I en avisartikel fra 1897 kan man læse, at lærer K. Holm, Freerslev fejrede 25 års jubilæum med en lille

fest i 'Freerslev Højskole'.

Kilder:

Frederiksborg Amts Tidende 1867-1882

Frederiksborg Amts Avis 1874-1882
Arven efter Elfelt II, Lennart Weber 2017

Hillerød Lokalhistoriske Forening, medlemsblad 1994

Brødskov Lokalhistoriske Forening, Leif Sørensens gennemgang af gamle aviser

Morten Pontoppidan

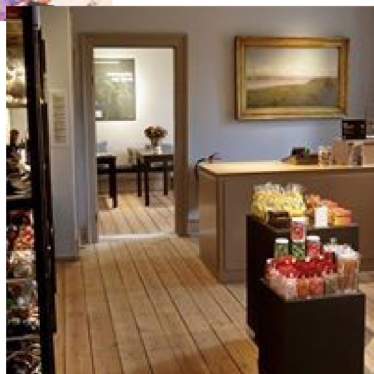
Henrik Pontoppidan

Frederikssund Museum, Færggården er en del af ROMU, et samarbejde mellem de kulturhistoriske museer i Lejre, Roskilde og Frederikssund kommuner.

Udstillingerne på museet koncentrerer sig om Roskilde Fjords betydning for de omkringliggende lokalsamfund gennem tiderne.

Museet står for talrige arrangementer, har en skoletjeneste tilknyttet, råder over et museumsskib, ”Sommerflid” - en 100-årig fiskekutter, et havelaug og støttes af ”Færggårdens Venner”.

(Herunder udvalgte fotos fra muséets udstillinger og aktiviteter).

Café Danner serverer Dagens ret. (Varierer efter årstiden).

Caféen tilbyder beskæftigelse for personer mellem 18 og 65 år, som på grund af funktionsnedsættelse har svært ved at finde og fastholde almindeligt arbejde.

Vi har 12 pladser i alt og er derudover 4 fastansatte.

*Her er Kronprinsesse Marys bro under bygning.
Kom og oplev historien blive til.*

Afsender: Frederiksborg Amts Historiske Samfund ved: Margrethe Krogh, Kildedalen 3, 3400 Hillerød

Besøg ved Kronprinsesse Marys bro Fredag d. 28. september 2018 kl. 11.00

Rundvisning ved byggepladsen for den nye bro over Roskilde Fjord

Mødested: Foreningshuset på Østersvej 4, 3600 Frederikssund.

Derfra går man til udsigtsplatformen (500 meter), hvorfra der er et fint overblik over anlægsområdet.

Derefter kører vi til **Café Danner** på Jægerspris Slot for at nyde et let traktement.

Turen går videre til **Frederikssund Museum, Færggården,**

Her får vi **kl. 14.30 - 15.30 en guidet rundvisning**

i museets nyopstillede udstilling om Roskilde fjords historie.

Pris for hele pakken med guidning, entré og spising er 140 kr.

(Drikkevarer afregnes separat.)

**Tilmelding senest lørdag d. 21. september på Post@fahs.dk
eller tlf. 4752 8408 (Begrænset deltagerantal.)**

